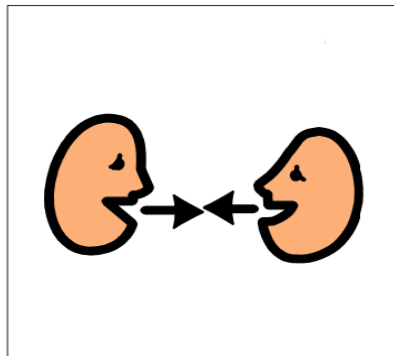

GYAKORLATI PÉLDÁK KÜLÖNBÖZŐ ALAP KOMMUNIKÁCIÓS HELYZETEKRE, IGÉNYEKRE A SPECIÁLIS KOMMUNIKÁCIÓS SZÜKSÉGLETŰ SZEMÉLYEK SEGÍTŐI SZÁMÁRA (GESZTUSJELEK, TÁRGYJELEK, PCS GRAFIKÁK)

MONTÁZS projekt

A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai és közszolgáltatások hozzáférhetőségének kialakítása, fejlesztése - EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001

Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft.

székhely: 1138 Budapest, Váci út 191.
telefon (+36 1) 450 3230; fax: (+36 1) 450 3235
e-mail: titkarsag@fszk.hu; <http://www.fszk.hu>
Nyilvántartásba vételi szám: E-000892/2014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A kiadvány
az EFOP-1.9.1-VEKOP-15-2016-00001 kódszámú TÁRS projekt „Szociális
intézményi férőhely kiváltási szakmai koordinációs műhely kialakítása”,

valamint

az EFOP-1.9.2-VEKOP-16-2016-00001 kódszámú MONTÁZS projekt „A fogyatékos
személyek számára nyújtott szakmai és közszolgáltatások hozzáférhetőségének
kialakítása, fejlesztése”
című kiemelt projektek keretében készült.

A kiadványt összeállította:
Bartókné Luthár Barbara
Papp-Horváth Dóra
Tóth Mónika
Zelenka Zsófia

2019

Tartalom

BEVEZETÉS	4
KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZETEKBEN	5
KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK HIGIÉNIAI HELYZETEKBEN	14
KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ÖLTÖZKÖDÉSI HELYZETEKBEN.....	27
KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK SZABADIDŐS HELYZETEKBEN	36
MELLÉKLETEK.....	45

BEVEZETÉS

„Nem kommunikálni lehetetlen!” (P. Watzlawick)

A kiadvány célja, hogy segítséget adjunk az intézményi férőhelykiváltásban résztvevő intézmények dolgozóinak, akik súlyosan halmozott fogyatékos (továbbiakban: SHF), komplex kommunikációs igényű személyekkel foglalkoznak, vagy őket gondozzák. A kiadványban szereplő helyzetek a mindennapi rutintevékenységeken keresztül olyan kommunikációs helyzeteket illusztrálnak, amelyekben elkezdhetik bevezetni az augmentatív és alternatív kommunikációval (AAK) történő kommunikáció támogatását, ezáltal segíteni az SHF személyeknek értelmezni a környezet információit, valamint kifejezni saját vágyaikat, gondolataikat. Meggyőződésünk, hogy a kommunikáció kialakítása egyfajta „hatalommal”, és olyan készségekkel való felruházás, amely magával vonja a személyek életminőségének javulását.

A kiadvány ugyanakkor nem csak az intézmény dolgozóit segítheti, hanem az SHF személyek családtagjait, illetve a hozzá közelálló támogató személyeket. Fontosnak tartjuk, hogy az SHF személyt körülvevő támogató személyek közös kommunikációs módokat alakítsanak ki és használjanak. A kiadvány használható korai kommunikációs támogatásokhoz, oktatási és fejlesztési tevékenységeknél, olyan esetekben, ahol a komplex kommunikációs igény már a korai életszakaszban jelentkezik. Ebben az esetben a helyzetek adaptálása szükséges ugyan, de jó kiindulási alapként szolgálhat a kommunikációs funkciók fejlesztéséhez.

A kiadványban négy fontos életterülethez (higiénia, étkezés, öltözködés, szabadidő), kapcsoltunk helyzeteket. A megjelölt kommunikációs eszközök és módok - tárgyak, tárgyszimbólumok, képek gesztusjelek - adaptálhatók, változtathatók a napirend, szokások, lehetőségek függvényében. A mellékletben található képgyűjtemény BoardMaker programmal előállított ötlettár arra az esetre készült, ha az intézménynek, családnak nincsen lehetősége saját erőforrásból elkészíteni azokat. A tartósság érdekében javasolt a kinyomtatás után ezeket laminálni. A képi szimbólumok használata különösen olyan személyek esetében javasolt, ahol már a tanítás korai szakaszában látszik, hogy az asszociáció könnyen kialakítható a kép és a jelölt dolog között. Azokban az esetekben, amikor az tapasztalható, hogy az SHF személy a konkrétumok szintjén képes megragadni a környezetét, kezdetben tárgyakkal és/vagy a környezetben készült fotókkal érdemes próbálkozni.

A megjelölt módok együttes alkalmazása is lehetséges. Vannak helyzetek, amikor a gyors közlés hatékonysága érdekében a gesztusjelek alkalmazása adekvátabb, mint egyéb üzenethordozóké. A gesztusjelek kivitelezéséhez ad segítséget Erdélyi Andrea: *Nézd a kezem! Egyszerű gesztusjelek gyűjteménye* c. kiadvány, mely 2005-ben a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg.

A mindennapi élethelyzetekben megjelenő kommunikációs lehetőségek bemutatása megcélozza mind a megértést, mind a kifejezést. Súlyosan halmozott fogyatékos, komplex kommunikációs igényű személyek esetében gyakori, hogy az információk megértése is akadályba ütközik. Ebben az esetben hangsúlyosnak kell lennie a közlési folyamatok AAK-val történő támogatásának.

Amennyiben további információra, segítségre van szükség a hatékonyabb kommunikáció fejlesztés érdekében javasoljuk, hogy mindenképpen forduljanak AAK-ban jártas szakemberhez.

Tóth Mónika, Urbanovszky Zsuzsanna

KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZETEKBEN

FONTOS, hogy először ismertessük meg a személyekkel azokat a lehetőségeket, amelyek a későbbiekben a választáshoz az opciókat jelentik!

1. Tanítani kell, hogy amit jelzünk, az fog következni! Például, először megmutatom az ivás tárgyjelét /képét/jelét, majd utána következik az ivás kivitelezése!
2. Választási helyzetekben ügyeljünk arra, hogy a felajánlott tevékenységek vagy tárgyak esetében a jelölés és a jelölt közötti asszociáció egyértelmű legyen!
3. A választási helyzetek kialakításában érdemes a választást két tevékenység vagy tárgy között kezdeni. Ügyeljünk arra, hogy kezdetekben a felajánlott tevékenységek vagy tárgyak közül az egyik preferált, a másik nem preferált legyen!
4. Mutassuk a két tevékenység tárgyjelét/gesztusát/képét. Várjunk a személy reakciójára, de ne túl sokáig, maximum 10 másodpercig. A személy reakcióit értelmezzük! A választásra utaló magatartást tekintsük jelzésértékűnek, és erősítsük meg! Ez például lehet a fej elmozdítása a konkrét tárgy, vagy az elé tett szimbólum/kép irányába. Ekkor a választott szimbólumot, jelzést ismétléssel megerősítjük. Az ismétlések az elsajátítás, illetve a tanítás/tanulás fázisában szükségesek csak.
5. Amennyiben nem kapunk választ, ismételjük meg a kérdést. Ha másodszorra sem tapasztalunk még ráutaló magatartást sem, mi magunk választunk, használva a tárgyra mutatást vagy tárgyjeleket/gesztust/képet. Ezzel próbáljuk modellálni a válaszadás módját a személy számára.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

ÉTKEZÉS következnek: „*Most enni fogunk.*” vagy „*Meg foglak etetni!*”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Kanál, cumisüveg, előke	Tenyérrel a száj finom érintése	Kanál, cumisüveg, előke kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

IVÁS következnek: „*Most inni fogunk.*” vagy „*Meg foglak itatni!*”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Pohár, szívószál	Ökölben lévő kéz, száj előtt ivás mozdulat utánozása	Pohár, szívószál kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „igen” és a „nem” kialakítása
Választási helyzet biztosítása lehetséges ételből és italból is

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Bólintás, kézmozdulat, fejmozdulat	Zöld mosolygós fej, és piros X

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „kérek” kialakítása

A kedvenc ételből adhatunk keveset, így facilitálhatjuk a kérésre

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Kérem gesztusjele, tenyér nyújtása vagy tenyérbe mutató	BoardMaker kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
„Szedek még!” vagy „Hozok még neked.”		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Kanála, cumisüvegre, előkére	Még + enni gesztus mutatója	Kanál, cumisüveg, előké kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
LEVES		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Merőkanál, mélytányér	Szedés utánaosztása	Leves kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „vége” kialakítása

Először próbáljuk olyan étellel, itallal kínálni, amiről tudjuk, hogy nem szereti

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Vége doboz – lehet műanyag, vagy bármilyen anyagból készült kis kosár.	Két tenyér egymáson simítása felülről lefelé történő mozdulattal	BoardMaker kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „még” kialakítása

Evésnél a kedvenc ételének adását megszakítjuk, vagy keveset adunk, facilitálhatjuk a tevékenység közben a „még” kérésére

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Két kéz ujjainak egymáshoz érintése	BoardMaker kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
MÁSODIK FOGÁS: hús, krumpli, tészta, főzelék		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Villa	Rámutatás, illetve a megfelelő gesztusjelek	Adott étel képe

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
ÉDESSÉG - SÜTEMÉNY		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Kistányér, tálka	Rámutatás, illetve a megfelelő gesztusjelek	Adott édesség képe

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

Választási helyzetek

- Az adott étel/ital tárgyjelét, képét helyezzük a személy elé.
- Mindig hagyjunk időt a reakcióra, és gondosan figyeljük meg azt!
- Válaszként fogadjuk el, ha ránéz, fordul, nyúl a felkínált tárgy/kép irányába.
- A felkínálás után ne várjunk túl sokáig! Amennyiben nem érkezik válasz, próbáljuk újra.
- A válaszadás módját is figyeljük, és erősítsük meg. Amennyiben a személy rámutatna, vagy a tárgy/kép felé fordulna, de ez erőtlen, bizonytalan, koordinálatlan, vezessük a kezét / fejét, ezzel is modellálva/erősítve a kivitelezést.
- Amikor a válaszadás módja kialakul és egyértelmű, legyünk konzekvensek, minden esetben a választott opcióra reagáljunk!

<p>RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé.</p>		
<p>ITAL – víz, tea, kakaó, szörp, üdítő.</p>		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Kancsó, teafilter, Nesquik zacskó darab; kis picci üveg; műanyag kupak</p>	<p>Rámutatás, illetve a megfelelő gesztusjelek</p>	<p>Adott ital kép</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

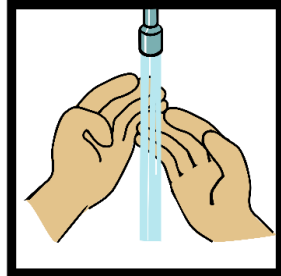
Megszakítási technika, szünetek beiktatása - „még” tanítására

- Az étkezések során, különösen abban az esetben, amikor az érintett személy számára ízletes dolgot eszik, szakítsuk meg a folyamatot, a „még” reakció, illetve válasz facilitálásának céljából.
- Ezt kétféle módon tehetjük. Az etetés közben megállunk, vagy amennyiben a személy önállóan eszik, kis adagot adunk a kedvelt ételből.
- Várjuk a személy reakcióját!
- Ne várjunk túl sokáig – kb. 10 másodpercet!
- Utána olyan ráutaló magatartást is tehetünk, mintha folytatnánk a félbehagyott cselekvést, és folyamatosan figyeljük a reakciót!
- Amennyiben olyan reakciót tapasztalunk, ami egyértelműen a folytatásra vonatkozik, megerősítjük a „még” kifejezést. Először mi mutatjuk, majd az ő kezét vezetve gyakoroljuk a kivitelezést.
- Legfeljebb 3x ismételjük meg ezt egy tevékenységen belül.

Vége kifejezés tanítása

- Abban az esetben, amikor azt tapasztaljuk, hogy a személy számára valami nem ízlik, például fintorog, elhúzza a fejét, esetleg visszaköpi az ételt, vagy eltolja, ekkor tanítsuk a „vége” kifejezést.
- Először a gondozó saját maga mutatja a jelet/képet, és meggyőződik arról, hogy a személy valóban szeretné befejezni az étkezést. Amennyiben egyértelmű a reakció, az ő kezét / testrészét vezetve még egyszer megerősítjük a jelzést.

KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK HIGIÉNIAI HELYZETEKBEN

FONTOS, hogy először ismertessük meg a személyekkel azokat a lehetőségeket, amelyek a későbbiekben a választáshoz az opciókat jelentik!

1. Tanítani kell, hogy amit jelzünk, az fog következni! Például először megmutatom a fürdés tárgyjelét /képét/jelét, utána megyünk ki a fürdőszobába!
2. Választási helyzetekben ügyeljünk arra, hogy a felajánlott tevékenységek vagy tárgyak esetében a személy számára a jelölés és a jelölt közötti asszociáció egyértelmű legyen!
3. A választási helyzetek kialakításában érdemes a választást két tevékenység vagy tárgy között kezdeni. Ügyeljünk arra, hogy kezdetekben a felajánlott tevékenységek, vagy tárgyak közül az egyik preferált, a másik nem preferált legyen!
4. Mutassuk a két tevékenység tárgyjelét/gesztusát/képét. Várjunk a személy reakciójára, de ne túl sokáig, maximum 10 másodpercig. A személy reakcióit értelmezzük! A választásra utaló magatartást tekintsük jelzésértékűnek, és erősítsük meg! Ez például lehet a fej elmozdítása a konkrét tárgy, vagy az elé tett szimbólum/kép irányába. Ekkor a választott szimbólumot, jelzést ismétléssel megerősítjük. Az ismétlések az elsajátítás, illetve a tanítás/tanulás fázisában szükségesek csak.
5. Amennyiben nem kapunk választ, ismételjük meg a kérdést. Ha másodszorra sem tapasztalunk még ráutaló magatartást sem, mi magunk választunk, használva a tárgyra mutatást vagy tárgyjelek/gesztust/képet. Ezzel próbáljuk modellálni a válaszadás módját a személy számára.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
FÜRDÉS következnek: „ <i>Most fürödni fogsz!</i> ” vagy „ <i>Meg foglak fürdetni.</i> ”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Törölköző, szivacs	Mellkas simítása fel-le 2x (mosakodás jele)	Kád, tusoló kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
FOGMOSÁS következnek: „ <i>Fogmosás következik.</i> ” vagy „ <i>Megmosom a fogad!</i> ”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Fogkefe vagy annak a feje	Fogmosás mozdulata	Fogmosás kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

„Elérhetlenné tenni „– helyzetek a „kérem” – „szeretném” funkciók tanításához

- A fürdéshez, tusoláshoz használt tárgyakat (pl. a szabad játékhoz használható többféle színű, illatú üres flakonok, egyéb) tegyük kartávolságon kívüli, de vizuálisan jól lokalizálható helyre.
- Kezdetben megmutatjuk azt a két opciót, mivel lehet játszani/relaxálni fürdés után. Kitevesszük ezeket a tárgyakat, vagy azok képeit/szimbólumait az érintett személy elé.
- Várjuk a reakciót – maximum 10 másodpercig.
- Reakció hiányában újra rákérdezhetünk: „Kéred?”
- Amennyiben ráutaló magatartást tapasztalunk, megerősítjük azt, és mutatjuk a „kérem” kifejezést jellel, vagy képpel.
- Amennyiben semmilyen reakciót nem váltunk ki, elkezdhetünk játszani valamelyik tárggyal, majd a megszakításos technikával próbáljuk a reakciókat facilitálni.
- Később, amikor a választás, valamint a válaszadás módja megszilárdul növelhetjük az opciókat.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

FÉSÜLKÖDÉS: „Szeretnék megfésülni!”

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Fésű vagy miniatürizált darab</p>	<p>Fésütködés utánzása</p>	<p>Fésütködés kép</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „igen/nem” jelzés kialakítása

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Bólintás; kézmozdulat; fejmozdulat	Zöld mosolygós fej, piros X

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „kérek” kialakítása

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Tenyér nyújtása; nyitott tenyérbe mutató	BoardMaker kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
PELENKA csere: „Kicserélem a pelenkád.”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Pelenka / pelenka darab	Két kézzel felváltva a csípő érintése	Pelenkázás kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
WC: „Menj ki a WC-re!” vagy „WC-re kell menni!”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
WC papír guriga	Ágyék felett 2x mutató	WC kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „vége” kialakítása

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
„Vége” doboz, amibe az aktuális tevékenységhez kapcsolódó tárgyat teszi. Ez lehet egy kosár, műanyag doboz.	Két tenyér egymáson simítása	Vége jel kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALAPSZÓKINCS – „még” kialakítása

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Két kéz ujjainak egymáshoz érintése	BoardMaker kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

VIZELET – „Pisilni kell?”
Kérdésként fordul elő leggyakrabban

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Ágyékre mutató	Adott kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

SZÉKLET – „Kakilni kell?”
Kérdésként fordul elő leggyakrabban

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
-	Fenekre mutató	Adott kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

VÉGE kifejezés facilitálására alkalmas helyzetek

Olyan helyzetek, melyek általában nem tartoznak a kedvelt tevékenységek közé, mint például a hajmosás, fogmosás, alkalmasak lehetnek egy tevékenység befejezésének a tanítására.

Hasonló helyzet az, amikor az érintett személy már egy ideje a WC-n tartózkodik. Általában egészen addig teszi ezt, amíg nem kap utasítást arra, hogy befejezze, illetve fel nem állítják onnan. Az önálló kifejezését segíthetjük azzal, hogy a vége jelét/képét használva megkérdezzük őt a szándékáról. Amennyiben nincs válasz (ráutaló magatartás a folytatásra) a újra megkérdezzük őt. Kezdetben, amennyiben nem érkezik semmilyen válasz, vagy viselkedéses jelzés, mi magunk mutatjuk a „vége” jelét/képét, ezzel modellálva a választ.

A zuhanyozás és/vagy fürdés után adhatunk egy kis időt, játékra, relaxálásra a kádban, vagy a zuhanyzóban. Amennyiben azt tapasztalhatjuk, hogy az érintett személy számára ez inkább kellemetlen, és egyértelmű, hogy a fürdés végét szeretné, mutassuk neki a vége képét/jelét, tanítva a megfelelő jelzés kivitelezését.

Ügyeljünk arra, hogy a tanítás szakaszában először mi mutatjuk a saját kezünkkel, majd a személy kezét /egyéb testrészét vezetve együtt kivitelezük a jeleket, illetve a képre mutatást is.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

FÜRDŐSZOBA

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Alaplapra ragasztott szivacs darab frottír anyag, tusfürdő flakon</p>	<p>Fürdés + szoba/helység jele</p>	<p>Fürdőszoba kép</p>

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

TOALETT

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Alaplapra ragasztott WC-papír guriga</p>	<p>WC gesztusjele</p>	<p>WC kép</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne**Választási helyzetek**

Tisztálkodási helyzetek során lehet választási lehetőségeket felkínálni különböző színű, illatú tusfürdő, vagy szappan között. is. A tanítás kezdeti szakaszában alkalmazzunk két tárgyat, ami közül az egyik tudottan preferált, a másik biztos, hogy nem.

Amennyiben van rá lehetőség, az érintett személy megválaszthatja, kivel szeretne fürdeni.

Válaszként fogadjuk el, ha ránéz, fordul, nyúl a felkínált tárgy, vagy kép irányába.

A felkínálás után ne várjunk túl sokáig! Amennyiben nem érkezik válasz, próbáljuk újra.

A válaszadás módját figyeljük meg, és mindenképpen erősítsük meg! Abban az esetben, amikor a válaszadás módja bizonytalan, például rámutatna, vagy fordulna a kép/tárgy irányába, de ez erőtlen, koordinálatlan, vezessük a személy kezét / fejét, ezzel is modellálva és megerősítve a kivitelezési módot.

Amikor a válaszadás módja kialakul és egyértelmű, legyünk konzekvensek, minden esetben a választott opcióra reagáljunk!

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

TUSFÜRDŐ / SZAPPAN

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Üres flakon, szappan (kupak, vagy miniatürizált változat)</p>	<p>Rámutatás az adott tárgyra</p>	<p>Tusfürdő, szappan kép</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

Megszakítási technika, szünetek beiktatása - helyzetek

Amennyiben az érintett személy kedveli a fürdést, fújhatunk habot szappanból, tusfürdőből. Általában kedvelt tevékenység még üres flakonok megtöltése, majd a magasból lassan a víz csorgatása. Ezeket a kedvelt tevékenységeket jól ki lehet használni a megszakításos technika gyakorlására.

A tevékenység közben megállunk, és várjuk a személy reakcióját!

Ne várjunk túl sokáig – kb. 10 másodpercet!

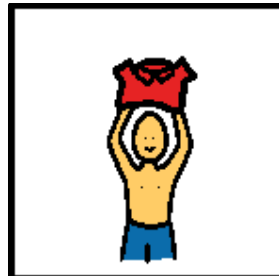
Utána olyan ráutaló magatartást is tehetünk, mintha folytatnánk a félbehagyott cselekvést, és folyamatosan figyeljük a reakciót!

Amennyiben a személy a tevékenység folytatását kéri/szeretné, és erre ráutaló magatartást, vagy jelzést tesz, tanítsuk a „még” kifejezés, jelét, képét.

Először mi mutatjuk a jelet/képet, majd az ő kezét vezetve gyakoroljuk a kivitelezés módját.

Egy tevékenységen belül ezt legfeljebb 3x ismételjük meg.

KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ÖLTÖZKÖDÉSI HELYZETEKBE

FONTOS, hogy először ismertessük meg a személyekkel azokat a lehetőségeket, amelyek a későbbiekben a választáshoz az opciókat jelentik!

1. Tanítani kell, hogy amit jelzünk az fog következni! Például először megmutatom a fürdés tárgyjelét /képét/jelét, majd utána megyünk ki a fürdőszobába!
2. Választási helyzetekben ügyeljünk arra, hogy a felajánlott tevékenységek, vagy tárgyak esetében a személy számára a jelölés és a jelölt közötti asszociáció egyértelmű legyen!
3. A választási helyzetek kialakításában érdemes a választást két tevékenység, vagy tárgy között kezdeni. Ügyeljünk arra, hogy kezdetekben a felajánlott tevékenységek, vagy tárgyak közül az egyik preferált, a másik nem preferált legyen!
4. Mutassuk a két tevékenység tárgyjelét/gesztusát/képét. Várjunk a személy reakciójára, de ne túl sokáig maximum 10 másodpercig. A személy reakcióit értelmezzük! A választásra utaló magatartást tekintsük jelzésértékűnek, és erősítsük meg! Ez például lehet a fej elmozdítása a konkrét tárgy, vagy az elé tett szimbólum/kép irányába. Ekkor a választott szimbólumot, jelzést ismétléssel megerősítjük. Az ismétlések az elsajátítás, illetve a tanítás/tanulás fázisában szükségesek csak.
5. Amennyiben nem kapunk választ ismételjük meg a kérdést. Ha másodszorra sem tapasztalunk még ráutaló magatartást sem, mi magunk választunk, használva a tárgyra mutatást vagy tárgyjelek/gesztust/képet. Ezzel próbáljuk modellálni a válaszadás módját a személy számára.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
ÖLTÖZÉS: „Felöltözünk.” vagy „Öltözz fel!”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Adott ruhadarab	Felvenni gesztusjele	Öltözni kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
VETKŐZÉS: „Levetkőzünk.” vagy „Vedd le!”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Adott ruhadarab	„le” mozdulat (kézfőn másik kézzel 2x lefelé söprés) + a ruhadarabra mutató	Vetkőzni kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ÖLTÖZÉS: „Szeretnék felöltözni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Adott ruhadarab	Én + öltözni – jel mutatója	Öltözni képe

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

VETKŐZÉS: „Szeretnék levetkőzni/vetkőzni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Adott ruhadarab	Én + levetkőzni – jel mutatója	Vetkőzni képe

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

RUHA CSERE: „Lecseréljük a...”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Adott ruhadarab	Cserél jele	Cserél kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

PISZKOS: „Látod, piszkos...”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Piszkos ruhadarab	Piszkos jele	Piszkos képe

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

PISZKOS: „Piszkos...”

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; törekvés az önálló kivitelezésre</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Piszkos ruhadarab	Piszkos jele	Piszkos kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

RUHA CSERE: „Szeretném lecserélni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; törekvés az önálló kivitelezésre</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Adott ruhadarab	Én + csere jele	Csere kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

PÓLÓ

PÓLÓ		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Adott póló	Póló jele, vagy rámutatás	Póló kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

ALSÓNADRÁG

ALSÓNADRÁG		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Adott ruhadarab	Alsónadrág jele, vagy rámutatás	Alsónadrág kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

PÓLÓ

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Póló	Kérek + póló jele	Póló kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ALSÓNADRÁG

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Alsónadrág	Kérek + alsónadrág jele	Alsónadrág kép

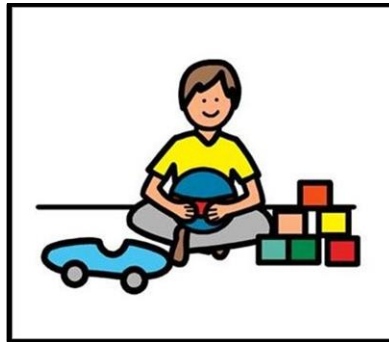
<p align="center">RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé</p>		
<p align="center">RUHANEMŰK: alsónadrág/bugyi, zokni, pizsama, pulóver, nadrág, dzseki, kesztyű, sál, sapka, edzőcipő, csizma</p>		
<p align="center">TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p align="center">GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p align="center">KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p align="center">Adott ruhadarab</p>	<p align="center">Adott ruhadarab jele, vagy rámutatás</p>	<p align="center">Adott ruhadarab képe</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

RUHANEMŰK: alsónadrág/bugyi, zokni, pizsama, pulóver, nadrág, dzseki, kesztyű, sál, sapka, csizma, edzőcipő

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP <i>Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Adott ruhadarab	Kérek + adott ruhadarab jele	Adott ruhadarab képe

KOMMUNIKÁCIÓS LEHETŐSÉGEK SZABADIDŐS HELYZETEKBEN

FONTOS, hogy először ismertessük meg a személyekkel azokat a lehetőségeket, amelyek a későbbiekben a választáshoz az opciókat jelentik!

1. Tanítani kell, hogy amit jelzünk az fog következni! Például először megmutatom a fürdés tárgyjelét /képét/jelét, majd utána megyünk ki a fürdőszobába!
2. Választási helyzetekben ügyeljünk arra, hogy a felajánlott tevékenységek, vagy tárgyak esetében a személy számára a jelölés és a jelölt közötti asszociáció egyértelmű legyen!
3. A választási helyzetek kialakításában érdemes a választást két tevékenység, vagy tárgy között kezdeni. Ügyeljünk arra, hogy kezdetekben a felajánlott tevékenységek, vagy tárgyak közül az egyik preferált, a másik nem preferált legyen!
4. Mutassuk a két tevékenység tárgyjelét/gesztusát/képét. Várjunk a személy reakciójára, de ne túl sokáig maximum 10 másodpercig. A személy reakcióit értelmezzük! A választásra utaló magatartást tekintsük jelzésértékűnek, és erősítsük meg! Ez például lehet a fej elmozdítása a konkrét tárgy, vagy az elé tett szimbólum/kép irányába. Ekkor a választott szimbólumot, jelzést ismétléssel megerősítjük. Az ismétlések az elsajátítás, illetve a tanítás/tanulás fázisában szükségesek csak.
5. Amennyiben nem kapunk választ ismételjük meg a kérdést. Ha másodszorra sem tapasztalunk még ráutaló magatartást sem, mi magunk választunk, használva a tárgyra mutatást vagy tárgyjelek/gesztust/képet. Ezzel próbáljuk modellálni a válaszadás módját a személy számára.

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

TV-nézés: „Bekapcsolom a TV-t.”

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Távírányító</p>	<p>Tv jele Nézni+TV -jel</p>	<p>TV kép TV nézés képe</p>

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé

ZENEHALLGATÁS: „Bekapcsolom a zenét.”

<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
<p>Fülhallgató, CD</p>	<p>Két kéz saját fülhöz érintése</p>	<p>Zenehallgatás, vagy a lejátszó kép</p>

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

TV-nézés: „Szeretnék TV-t nézni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Irányító	Kérek + TV- jel nézni+TV – jel mutatása	TV kép TV nézés képe

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

ZENEHALLGATÁS: „Szeretnék zenét hallgatni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
CD	Kérek + zene- jel mutatása	Zenehallgatás képe

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
KERT/LEVEGŐZÉS: „Kimegyünk az udvarra.”		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Faág cipő/sapka	Udvar jele Nézni+TV -jel	Kert kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
HINTA/HINTÁZÁS: „Hintázhatsz!” (lehet hintaágy is)		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Lánc, kötélrész	Két kézzel hintázás mozdulata (előre-hátra)	Hinta képe

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

KERT/LEVEGŐZÉS: „Szeretnék kimenni az udvarra!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Faág	Kert mutatója, vagy kifelé mutató	Kert kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

HINTA/HINTÁZÁS: „Szeretnék hintázni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Láncdarab, kötélrész	Hinta mutatója	Kert kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
SÉTÁLNI: „Megyünk sétálni.”		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Cipő, cipőfűző	Két kézzel felváltva a lépések utánozása	Séta kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
BABZSÁKBAN PIHENNI: „Beleülhetsz a babzsákba.”		
<p>TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>	<p>GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével</p>	<p>KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</p>
Varrott pici zsákocskák megtöltve apró gyöngyökkel	Feküdni, vagy ülni jele + babzsák tárgyjel feküdni, vagy ülni jele + babzsák formájára utaló gesztus	Babzsák kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

SÉTÁLNI: „Szeretnék sétálni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Cipő, cipőfűző	Séta jelének mutatója	Séta kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

BABZSÁKBAN PIHENNI: „Szeretnék beleülni a babzsákba!”

TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Varrott pici zsákocskák megtöltve apró gyöngyökkel	Feküdni, vagy ülni jele + babzsák tárgyjel feküdni, vagy ülni jele + babzsák formájára utaló gesztus	Babzsák kép

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
LABDÁZNI: „Labdázhatsz!” (ez lehet kicsi, de fittball/nagylabda is)		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Pici labda	Labdán ugrálás mozdulata	Labda képe

RECEPTÍV – a lehetőségek, amit a személyzet/családtag kommunikál az érintett személy felé		
KERKÉPÁROZÁS: „Mehetsz biciklizni!”		
TÁRGY / TÁRGYJEL Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás	GESZTUSJEL Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve; amennyiben a személy jól érti a fogalmat, a személyzet egyszerűen kivitelezzi saját testén/testrészével	KÉP Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás
Pedál	Tekerés mozdulatának utánozása két kézzel	Bicikli kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

LABDÁZNI: „Szeretnék nagy labdázni!”

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP <i>Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Pici labda	Labdán ugrálás mozdulata	Nagy labda kép

EXPRESSZÍV – olyan lehetőségek megteremtése, hogy az érintett személy is kifejezhesse, amit szeretne

„Szeretnék biciklizni!” (szobabicikli is lehet)

TÁRGY / TÁRGYJEL <i>Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>	GESZTUSJEL <i>Kivitelezés: a személy testén és/vagy a személy kezét vezetve kivitelezni; önálló kivitelezésre törekvés</i>	KÉP <i>Lehet eredeti fénykép, BoardMaker kép, letöltött képek, rajzok Kivitelezés: mutató és/vagy kézbe adás</i>
Pedál	Tekerés mozdulatának utánozása két kézzel	Bicikli kép

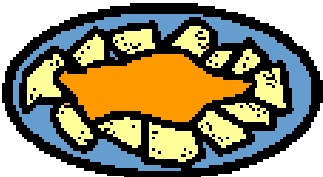

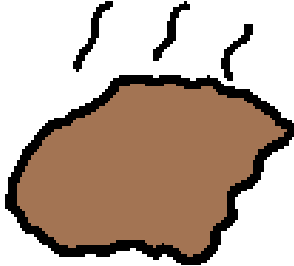
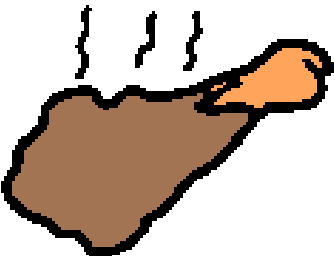

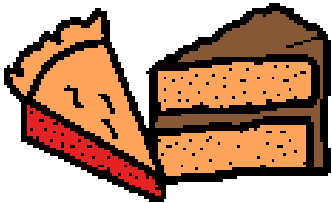
1. sz. Melléklet ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZET

enni 	enni 	enni
enni 	inni 	inni
inni 	inni 	inni

2. sz. Melléklet ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZET

<p>cumisüveg</p>	<p>pohár</p>	<p>bögre</p>
<p>szívószál</p>	<p>víz</p>	<p>szörp</p>
<p>tea</p>	<p>kakaó</p>	

3. sz. Melléklet ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZET

<p>kanál</p> 	<p>merőkanál/leves</p> 	<p>leves</p>
<p>főzelék</p> 	<p>ríz</p> 	<p>krumpli hússal</p>
<p>tészta</p> 	<p>hús</p> 	<p>hús</p>
<p>csirkecomb</p> 	<p>keksz</p> 	<p>süti</p>

4. sz. Melléklet ÉTKEZÉSI/ETETÉSI HELYZET

<p>reggeli</p>	<p>ebéd</p>	<p>vacsora</p>
<p>uzsonna</p>	<p>tízórai</p>	<p>joghurt</p>
<p>ebédlő/étkező</p>		

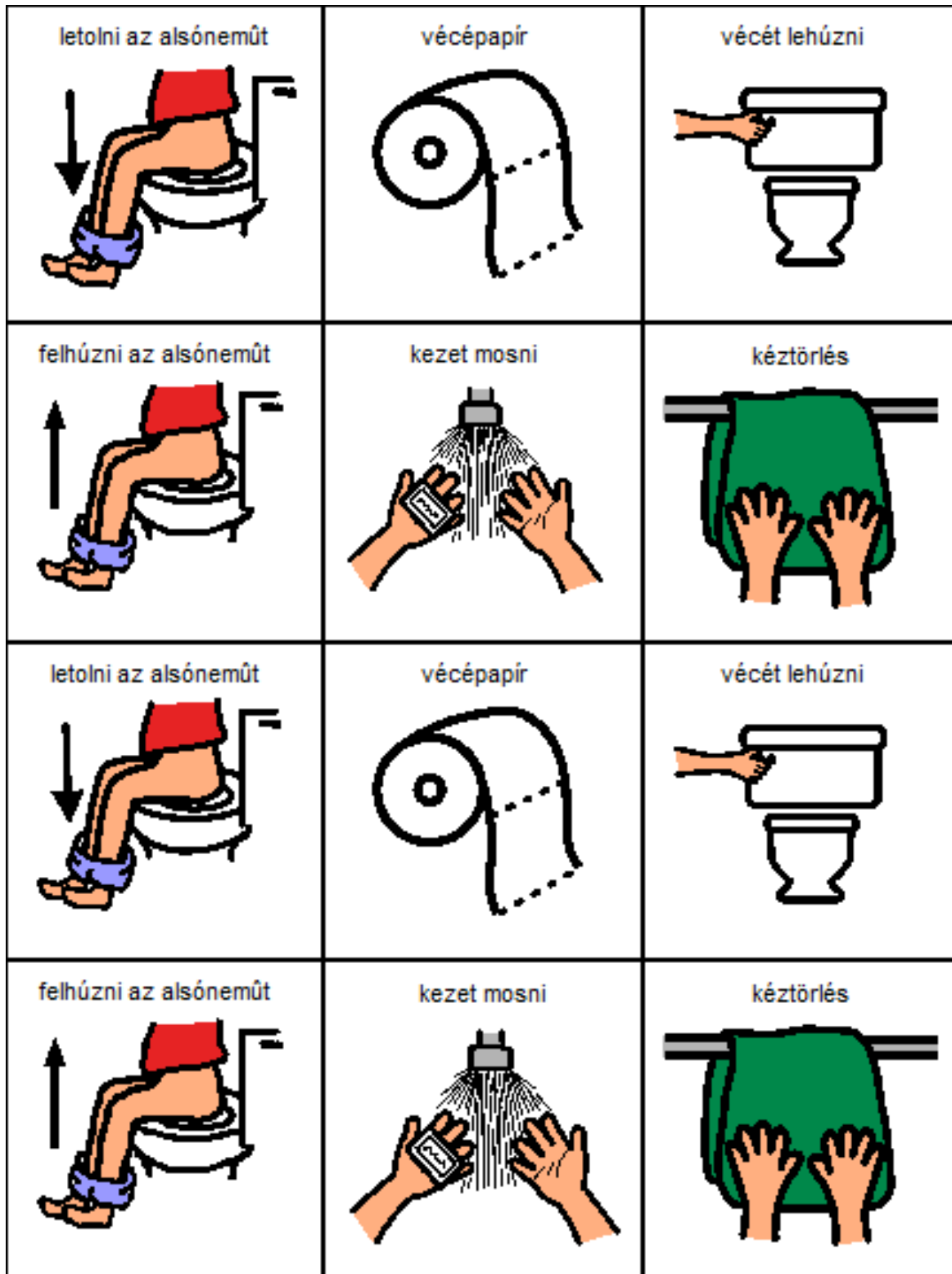
5. sz. Melléklet HIGIÉNIAI HELYZETEK

<p>fürdőkád/fürdőszoba</p>	<p>fürdőszoba</p>	<p>fürdőszoba</p>
<p>fürdőszoba</p>	<p>vécé</p>	<p>WC</p>
<p>fürdeni</p>	<p>szivacs/fürdés</p>	<p>szappan/fürdés</p>
<p>tusfürdő/fürdés</p>	<p>zuhanyozni</p>	<p>WC</p>

6. sz. Melléklet HIGIÉNIAI HELYZETEK

<p>szappan/fürdés</p>	<p>fogkefe/fogmosás</p>	<p>fogat mosni</p>
<p>fogat mosni</p>	<p>ágytál</p>	<p>kacsa</p>
<p>pelenka</p>	<p>pelenkát cserélni</p>	<p>fésű/fésülni</p>
<p>fésülni</p>		

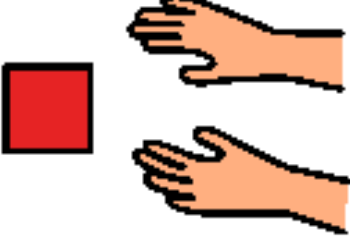

7. sz. Melléklet HIGIÉNIAI HELYZETEK

8. sz. Melléklet HIGIÉNAI HELYZETEK

<p>csapot kinyitni</p> 	<p>/le/öblít</p> 	<p>szappan</p>
<p>folyékony szappan</p> 	<p>/le/öblít</p> 	<p>csapot elzárni</p>
<p>kéztörítés</p> 		

9. sz. Melléklet ÁLTALÁNOS HELYZETEK

<p>kérem/kérek</p> 	<p>kérem</p> 	<p>vége/elég</p>
<p>igen</p> 	<p>nem</p> 	

10. sz. Melléklet ÖLTÖZKÖDÉSI HELYZETEK

<p>vetkőzni</p>	<p>vetkőzni</p>	<p>öltözni</p>
<p>cserél</p>	<p>piszkos</p>	<p>póló</p>
<p>alsónadrág</p>	<p>bugyi</p>	<p>zokni</p>
<p>pizsama</p>		

11. sz. Melléklet ÖLTÖZKÖDÉSI HELYZETEK

<p>pulóver</p> 	<p>hosszúnadrág</p> 	<p>dzseki</p>
<p>kesztyu</p> 	<p>kesztyű</p> 	<p>sál</p>
<p>kötött sapka</p> 	<p>csizma/séta</p> 	<p>sportcipő/séta</p>